

Turinys

Ivadas 4

I skyrius. Pažinti save

PLIUS Kas aš esu?	8
1. Aš – unikalus!	10
2. Kada tau gali padėti kantrybė?	12
3. Sveikame kūne – sveika siela?	14
4. Skaitmeninė erdvė: ar gerai ją pažįstu?	16
PLIUS Mano skaitmeninis pėdsakas	18
PROJEKTAS Mano asmens duomenys skaitmeniniame pasaulyje	19
ŽINAU, MOKU, GALIU	20

II skyrius. Pažinti kitą

5. Būti vienam, bet ne vienišam	24
6. Ką renkiesi: spręsti ar konfliktuoti?	26
7. Baisu, nes nepažįstu	28
PLIUS Pasivaikščiokime drauge	30
8. Ar mano skaitmeninė tikrovė iš tiesų tikra?	32
PLIUS Apie ką kalbėtis su pokalbių robotu?	34
PROJEKTAS Interviu su kitu žmogumi	36
PROJEKTAS Mūsų mažas mokyklos pasaulis	37
ŽINAU, MOKU, GALIU	38

III skyrius. Aš esu bendruomenės dalis

9. Mano šeima	42
10. Bendraamžių pokalbiai	44
11. Daugiau skirtingi ar panašūs?	46
12. Esu didelės bendruomenės narys	48
PLIUS Magiškasis fotografijos pasaulis	50
13. Virtualiojo pasaulio pilietis	52
PROJEKTAS Įkurkite klubą	54
PROJEKTAS Sukurk valstybę	55
ŽINAU, MOKU, GALIU	56

IV skyrius. Gamta ir aš

14. Aš esu gamtos dalis	60
PLIUS Kodėl kiekviena gyvybė vienodai vertinga?	62
15. Technika ir gamta	64
16. Ar moku tausoti?	66
PLIUS Atrasti nykstančias rūšis	68
PLIUS Ką veikia gamtos fotografas?	70
PROJEKTAS Trumpametražis filmas „Maži darbai keičia pasaulį!“	72
PROJEKTAS Socialinis eksperimentas	73
ŽINAU, MOKU, GALIU	74
Sąvokų ir asmenybių žodynelis	76
Iliustracijų šaltiniai	79

Įvadas

Skyriaus įvadas

Įveda į skyriaus temas, skatina domėtis etikos dalyko klausimais ir problemomis.

Pagrindinė tema

Supažindina su esminėmis bendrosios etikos programos temų sąvokomis, reiškiniais, idėjomis, asmenybėmis.

PLIUS Papildoma tema

Skirta žinioms ir gebėjimams pagilinti, akiračiumi praplėsti.

PROJEKTAS

Šie puslapiai siūlo įgytas žinias ir gebėjimus pritaikyti praktiškai, mokytis pristatyti savo sukurtus projektus.

ŽINAU, MOKU, GALIU

Kiekvieno skyriaus pabaigoje mokiniams siūloma pasitikrinti ir įsivertinti, kaip pavyko įsisavinti mokomąją medžiagą.

Sąvokų ir asmenybių žodynėlis

Pristato svarbiausias vadovėlyje minimas sąvokas ir asmenybes.

Vadovėlyje naudojami simboliai

Kompetencijos:

kūrybiškumo;	pilietiškumo;
pažinimo;	socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos;
skaitmeninė;	bendravimo.
kultūrinė;	

Kūrybinė užduotis

Iššūkis

- diskusijų klausimai;
- refleksijos klausimai.

Etikos pamokose mokysiesi daug naujų dalykų: kelsi klausimus apie save, bandysi pažinti kitą asmenį šalia tavęs, aptarsis bendruomenės reikšmę ir žvalgysies dar

plačiau – apmąstysi savo santykį su pasauliu, augalija, gyvūnija, virtualiąja realybe. Tam, kad visa tai pavyktų, labai svarbu nuolatos mokytis šių gebėjimų:

gerbti kiekvieną gyvą būtybę savo kelyje

stebėtis

stebėti

įžvelgti

kelti klausimus

klausytis

Kūrybinė užduotis

Sugalvok šiems gebėjimams simbolius ir juos nupiešk.

Su klasės draugais aptarkite:

- Kuo skiriasi „stebėti“ ir „stebėtis“?
- Kodėl svarbu kelti daug klausimų? Kokie klausimai tau atrodo patys įdomiausi? Pateik pavyzdžių.
- Kas svarbiau: klausimas ar atsakymas? Kaip manai, ar į visus klausimus įmanoma rasti atsakymus?
- Kas yra filosofinis klausimas? Kuo jis skiriasi nuo buitinio? Pateik filosofinių ir buitinių klausimų pavyzdžių.
- Susipažink su vadovėlio turiniu ir pasirink temą, kuri tau atrodo pati įdomiausia. Paaiškink savo pasirinkimą.

Iššūkis

Kam reikalinga etika?

Pasiskirstykite grupėmis ir sukurkite istoriją, kurioje iš kelių išeičių reikėtų pasirinkti etišką sprendimą. Kurdami istoriją, kiekvienas pratęskite ją po sakinį.

- Ar jūsų sukurtoje istorijoje išryškėjo etikos svarba?
- Kodėl priimti etišką sprendimą gali būti sudėtinga?
- Kaip manai, kam reikalinga etika? Pateik pavyzdžių iš savo patirties.

Vadovėlį sudaro keturi skyriai. Pirmame mokysiesi geriau pažinti save – galbūt nustebsi, kiek daug apie save dar nežinai. Antrame skyriuje suprasi, kaip nuostabu, kad šalia tavęs yra kitas žmogus. Trečiame skyriuje sužinosi, kodėl žmonės buriasi į įvairias bendruomenes. O ketvirtame skyriuje iš naujo atrasi pasaulio ir gamtos grožį. Pasvarstyk, kas kiekviename skyriuje tau būtų įdomiausia.

I skyrius

Pažinti save

Dvi pusės

Viduryje klasės kreida nubrėžkite liniją. Visi sustokite ant linijos. Mokytojas (-a) garsiai skaito klausimus. Jei klausimas etinis, ženkite į kairę, jei buitinis – į dešinę pusę.

 Kurie iš šių klausimų tau atrodo svarbiausi? Išsirink tris, kuriuos norėtum išsamiau aptarti. Klasėje pasidalykite, kokius klausimus pasirinkote, ir pabandykite į keletą iš jų atsakyti. Į kuriuos klausimus buvo lengva, o į kuriuos sunkiau atsakyti?

Kas aš esu?

Ką valgysiu pietų?

Kokių taisyklių svarbu laikytis virtualiojoje erdvėje?

Kokie įpročiai yra žalingi?

Kuo dirbsiu, kai užaugsiu?

Ar galiu daryti ką noriu?

Ar privalau gerbti kitus?

Kas yra laimė?

Kas žmones jungia,
o kas skiria?

Koks mano ūgis?

Kas yra žmogus?

Kokie mokslai tyrinėja žmogų?

Kodėl reikia būti kantriam?

Ką aš galiu pažinti?

Kodėl pasirinkau lankyti
etikos pamokas?

Kas aš esu?

1 Kas tavyje keičiasi?

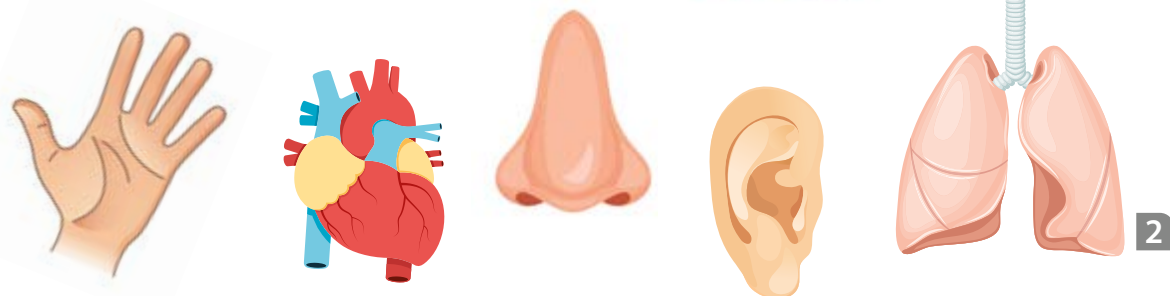
Įsivaizduok, kad žvelgi į savo kūdikystės nuotrauką. Ar suvoki, kad tas mažas žmogutis, žvelgiantis iš nuotraukos, esi tu? Kas sieja dabartinį tave ir kūdikį nuotraukoje? O kas yra neatpažįstamai pasikeitę? Kokiais argumentais bandytum įrodyti, kad čia tas pats žmogus?

Iššūkis

Kitą pamoką atsinešk savo kūdikystės nuotraukų. Palygink dabartinį save su kūdikiu nuotraukose.

2 Mintinis eksperimentas

Senovės egiptiečiai manė, kad žmogaus savastis yra širdyje. Balzamuodami mirusiuosius smegenų atsisakydavo, nes, egiptiečių supratimu, jos nėra svarbios pomirtiniame gyvenime. Įsivaizduok, jog tavo kūnas yra ypatinga vieta, kurioje slepiasi tavasis „aš“. Kaip manai, kokia kūno vieta tai galėtų būti? Priskirk vadovėlyje nupieštoms kūno dalims veiklas, kurias gali jomis atlikti (pavyzdžiui, koja spardau kamuolį, nosimi uostau gėles).

2

Iššūkis

Nupiešk savo vidinį žemėlapi. Apgalvok, kaip jame išdėstysi jausmus, emocijas, mąstymą, kūrybiškumą, pomėgius, laiką sau ir pan. Kie-

kvienai sričiai parink skirtingus simbolius, spalvas. Nepamiršk lentelėje sutartiniais ženklais paaiškinti simbolių reikšmių.

1

3 Kodėl svarbu stebėti?

Aplinką pažįstame ją stebėdami ir tyrinėdami. Lygiai taip pat labai svarbu išmokti stebėti save, nes tik taip įmanoma save pažinti. Tai nėra lengva ir veidrodis čia nepadės! Į pagalbą ateis **refleksija** – tau rūpimų dalykų permąstymas, jų susiejimas su savo patirtimi. Pabandyk atsakyti į apačioje išvardytus klausimus ir savo aplinkoje (klasėje, koridoriuje, mokyklos kieme) telefonu nufotografuok dalykus, kurie sietųsi su tolesniais klausimais ir tavo atsakymais.

Šią užduotį atlik per 15 minučių.
Darbą pristatyk klasėje. Nepamiršk refleksijos!

Kas tau padeda pažinti save?

Kas tau teikia džiaugsmą?

Kokią savo charakterio savybę norėtum pakeisti?

Koks tavo didžiausias atradimas?

4 Minčių žemėlapis: kodėl esu toks?

Sukurk minčių žemėlapi, kuriame surašyk, kas prisidėjo prie to, koks (kokia) esi šiandien. Pavyzdžiui, tavo pomėgiai (važinėjimas riedlente), šeima (pokalbiai su seneliais) ir pan.

3

Pakeliui namo iš mokyklos įsidėmėk (nufotografuok arba užsirašyk) tris dalykus, kurių anksčiau nepastebėjai. Taip pat surašyk, kaip pasikeitė per vasaros atostogas. Kaip manai, kieno pokyčius sunkiau pastebėti – aplinkos ar savo?

1 Aš – unikalus!

1 Pažink save!

Prieš daugiau nei du tūkstančius metų senovės Graikijoje gyveno filosofas **Sokratas**. Jis mokė žmones teisingai mąstyti, siekti tikro žinojimo, neklausyti pramanų, nesiremti nepagrįstomis nuomonėmis. Megzdamas **dialogą** su žmonėmis, Sokratas padėdavo jiems suprasti, kas yra tiesa. Jis ypač pabrėžė Delfų šventykloje užrašytus žodžius „Pažink save“ ir teigė, jog tai labai svarbu kiekvienam žmogui. Žmogaus **sielą** išsaugoti ir puoselėti galima tik ieškant tikro žinojimo. Sokratas nelaikė savęs išminčiumi, jis tik padėdavo kitiems siekti išminties.

1 Sokratas

- ?! Pasvarstyk, kodėl tokie svarbūs Sokrato nurodyti žodžiai „Pažink save“.
- Padiskutuokite, kaip mūsų asmenybę kuria šeima, draugai, mokytojai.
- Paaiškink, kaip supranti posakį „Pažįstu save kaip savo penkis pirštus“.
- Kaip manai, ar sunku pažinti save? Atsakymą pagrįsk.
- Kaip žmogus gali pažinti save? Ar apskritai įmanoma galutinai save pažinti?
- Padiskutuokite, kodėl Sokratas nelaikė savęs išminčiumi.

2 Ar aš esu savitas?

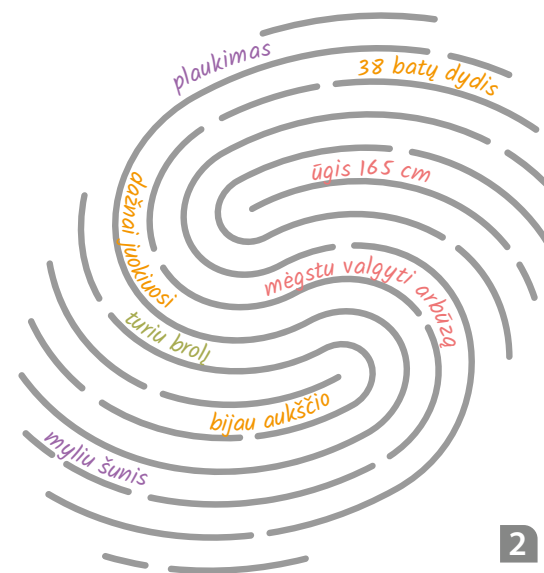
Žmogaus pirštų atspaudų yra išlikę nuo seniausių laikų. Jų buvo rasta ant senovės egiptiečių kapaviečių sienų, senovės graikų ir kinų keraminių dirbinių. Tai tarsi kadaise gyvenusių žmonių palikti asmeniniai ženklai. Ar žinojai, kad pasaulyje nėra kito tokio paties piršto atspaudų? Piršto atspaudas yra tavo **unikalumo** ženklas. Ar teko girdėti tokį žodį? Unikalumas – tai nepakartojamumas, išskirtinumas, tai, kuo tu skiriesi nuo kitų. Kadaise prispaudžiant pirštą buvo patvirtinami svarbūs dokumentai, taigi piršto atspaudas atstodavo parašą.

Šiandien piršto atspaudą dedame darydamiesi asmens dokumentus – pasą ir asmens tapatybės kortelę. Taip pat pirštų atspaudai padeda ieškoti nusikaltimą padariusių asmenų. Tai tik patvirtina, koks svarbus yra piršto atspaudas. Jis yra geriausias įrodymas, kad mes visi ne tik panašūs, bet ir nepakartojami, kitaip tariant, unikalūs.

- ?! Paaiškink, kaip supranti sąvoką „unikalus“. Pateik pavyzdžių.
- Žmogus turi unikalų piršto atspaudą. Kas dar gali būti vadinama unikaliu?

3 Koks mano piršto atspaudas?

Nusipiešk savo piršto atspaudą ir ant linijų užrašyk pagrindinius faktus apie save: kokie yra tavo pomėgiai, svajonės, tikslai, mėgstami ir nemėgstami dalykai. Stenkis prisiminti kuo daugiau smulkmenų apie save, kad klasėje nesurastum kito tokio paties atspaudų kaip tavasis. Prisimink ir užrašyk visas išskirtines savo savybes!

2

4 Mano autentiškas gyvenimas

Kiekvieno žmogaus gyvenimas yra **autentiškas** – tikras, nepakartojamas. Didelę įtaką jam turi laikas. Nors save suvokiame šią dabarties akimirka, mus formuoja ir praeities įvykiai, prisiminimai. Taip pat mums svarbi ateitis – svajonės ir tikslai. Įvardyk savo patyrimus praeityje, dabartyje ir ateityje.

Praeitis: vienas įvykis, kurio negaliu pamiršti.

Dabartis: du dalykai, kuriais šiandien labiausiai džiaugiuosi.

Ateitis: trys tikslai, kuriuos planuoju pasiekti.

Kuris laikotarpis tau pats svarbiausias: praeitis, dabartis ar ateitis? Kodėl?

5 Simboliai pasakoja apie mane

Rask tris daiktus savo kuprinėje, kurie padėtų tau papasakoti apie save ir atskleistų tavo unikalumą. Savo pasakojimą pristatyk klasės draugams. Vieni kitiems užduokite klausimų.

6 Sukurk viršelį

Atsinešk įvairių žurnalų į pamoką ir jų iškarpomis apklijuok savo etikos aplanką arba sąsiuvinį. Palygink savo ir kitų mokinių sukurtus koliažus.

3

- ?! Pagalvok, kokius klasės draugo brožus atspindi jo sukurtas koliažas.
- Kokios spalvos vyrauja koliažuose? Ką rodo toks pasirinkimas?
- Ar koliažuose yra žmonių? Kas jie tokie?

Įvardyk, ką nauja sužinojai apie save per šią pamoką.

Interviu su kitu žmogumi

PROJEKTAS

1. Pasiskirstykite į grupes. Iš pateikto sąrašo pasirinkite vieną temą ir ta tema sugalvokite dešimt klausimų. Apsitarkite, kokį žmogų kalbinsite, ir paimkite iš jo **interviū**. Pokalbis gali būti užrašytas ant lapo, įrašytas diktofonu ar nufilmuotas. Savo interviu pristatykite klasėje.
2. **Nepamirškite etikos:** elkitės pagarbiai su kalbinamu žmogumi – jis gali rinktis, ar duoti interviu. Nepamirškite atsiklausti, ar galima skelbti šį interviu klasėje. Jei filmuosite ar fotografuosite, taip pat prieš tai gaukite sutikimą. Su savo pašnekovu elkitės mandagiai ir atidžiai jo klausykitės!

Pokalbių temos:

Socialiniai tinklai ir kompiuteriniai žaidimai

Konfliktas

Vienatvė

Patyčios

Dirbtinis intelektas

Tėti, man įdomu, ką tu galvoji apie dirbtinį intelektą. Ar galėtum man atsakyti į keletą klausimų?

Gerai, pasikalbėkime. Labai įdomi tema!

Kaip manai, ar dirbtinis intelektas gali palengvinti žmonių gyvenimą?

Manau, tikrai gali. Pavyzdžiui, dirbtinis intelektas palengvina darbą gamyklose, padeda konsultuoti pirkėjus internetu, versti tekstus ir pan. Žinoma, labai svarbu, kad dirbtiniu intelektu būtų naudojama atsakingai.

Gal gali paaiškinti, ką turi galvoje? Kaip juo naudotis atsakingai?

Na, pavyzdžiui, kai už tave namų darbus atlieka dirbtinis intelektas, tai nėra labai atsakinga. Juos gali atlikti pats. Juk turi išmokti atsakingai atlikti savo užduotis, pasirinkti reikiamą informaciją, palyginti kelis šaltinius, laikytis susitarimų.

O ar galiu patikrinti informaciją dirbtinio intelekto programėlėje, jei ruošiuosi projektui?

Taip, šitai gali. Tik, jei naudojiesi dirbtiniu intelektu, turi tai nurodyti lygiai taip pat, kaip cituoji mintį iš knygos, interneto puslapio ar vadovėlio.

...

1 Interviu su tėčiu

Mūsų mažas mokyklos pasaulis

PROJEKTAS

1. Kurį laiką stebėk mokyklos bendruomenę ir erdves. Kokie mes skirtingi! Ar visi mokiniai atranda mokykloje sau artimą vietą, širdžiai mielą kampelį? Kur renkasi mokiniai, kai nori pabendrauti? Ar yra vietų, kur galėtum ramiai pasikalbėti su kitu? Ar mokykloje yra erdvių, kur būtų galima pabūti vienuoje?
2. Pasiskirstykite grupėmis, pasirinkite vieną mokyklos erdvę ir parenkite projektą, kuriame būtų atsižvelgta į skirtingus mokinių ar mokyklos bendruomenės narių poreikius. Pasirinkite vieną poreikį iš pateikto sąrašo:
3. Ant lapo ar iš lego detalių sukurkite erdvę, kurioje visi gerai jaustųsi, maketą. Nepamirškite apgalvoti detalių (augalai, spalvos, kokios veiklos bus vykdomos).
4. Pristatykite savo maketus mokyklos bendruomenei: pasikvieskite kitų dalykų mokytojus ir mokytojas, tėvus, administraciją. Surenkite diskusiją apie mokyklos erdves. Ar jos patogios visai jūsų bendruomenei? Ką būtų galima pakeisti?

- a) noriu pabūti tyloje;
- b) noriu pasikalbėti su draugu arba drauge;
- c) noriu susidraugauti;
- d) noriu suvienyti klasę bendrai veiklai;
- e) noriu pasikalbėti su mokytoju arba mokytoja;
- f) noriu bendros erdvės visai mokyklos bendruomenei.

1

Žinau, moku, galiu

1 Prisimink aktyviusius veiksmožodžius!

pažinti kitą spręsti konfliktą

rasti bendrą sprendimą

bendrauti su dirbtiniu intelektu

atpažinti patyčias

Kuriuos iš šių veiksmų tau geriausiai sekasi atlikti? Kuriuos sunkiausiai? Pagalvok, kaip galėtum lavinti šiuos gebėjimus.

2 Prisimink sąvokas!

Išsirink tris sąvokas iš tų, kurias išmokai iš antro skyriaus užduočių. Nupiešk joms simbolius. Pabandyk atspėti, kokias sąvokas nupiešė tavo bendraklasiai ir bendraklasės.

- Konfliktas
- Empatija
- Kompromisas
- Patyčios
- Skaitmeninė tikrovė
- Skaitmeniniai įpročiai
- Interviu

3 Pasvarstyk!

Antrame vadovėlio skyriuje gilinaisi į šiuos klausimus. Išsirink vieną klausimą ir išsamiai atsakyk į jį raštu.

Kaip reaguotum į patyčių situaciją? Į ką kreiptumeisi pagalbos?

Kaip tau sekasi spręsti konfliktus?

Kaip tau sekasi rasti kompromisą?

Kokie tavo skaitmeniniai įpročiai?

Kaip sekėsi imti interviu? Ko išmokai iš šio pokalbio?

3 Apibendrink!

Užbaik teiginius.

Pasitikrink

Dabar tu gali paaiškinti...

	Taip	Iš dalies	Ne	
...kuo skiriasi vienatvė ir vienišumas.	●	●	●	24–25 p.
...kaip elgtis konfliktinėje situacijoje.	●	●	●	26–27 p.
...kokių veiksmų imtis susidūrus su patyčiomis.	●	●	●	28–29 p.
...kodėl svarbu įsijausti į kitą.	●	●	●	30–31 p.
...kodėl svarbu ugdytis tinkamus skaitmeninius įpročius.	●	●	●	32–33 p.
...kada kasdienybę gali palengvinti dirbtinis intelektas.	●	●	●	34 p.